

Umjetna inteligencija u javnobilježničkoj službi: razmatranje koncepcija prednosti i rizika

Hana Hobljaj

Primjena umjetne inteligencije u radu javnih bilježnika predstavlja značajan korak u modernizaciji struke, a istovremeno i rizik koji donosi uporaba novih tehnologija i digitalnih alata. Umjetna inteligencija svako može pružiti podršku u različitim aspektima javnobilježničke službe, uključujući analizu dokumenata, provjeru valjanosti isprava, identifikaciju stranaka i prevenciju prijevара. Uporaba umjetne inteligencije može poboljšati učinkovitost i preciznost postupaka, smanjujući potrebu za ručnim radom i smanjujući mogućnost ljudske pogreške. Međutim umjetna inteligencija ne može zamijeniti javne bilježnike u efikasnom provođenju pravnih propisa kao nepristranih povjerenika stranaka. Postojeća umjetna inteligencija nije dorasla izazovima koje u pravnom okruženju rješavaju stručnjaci, jer zaključuje putem algoritama temeljenih na statistici, čime se pojavljuje fenomen AI-halucinacija. Unatoč prednostima koje može donijeti uporaba umjetne inteligencije, u radu javnih bilježnika potrebno je pažljivo upravljati rizicima te stvoriti učinkovit i primjenjiv normativni sustav.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, javni bilježnik, javnobilježnička služba, digitalni alati, prednosti, rizici

I. UVOD

Digitalni alati i nove tehnologije kao što je umjetna inteligencija, kojima se javni bilježnici mogu u svom radu koristiti, imaju sposobnost automatski provjeriti ispravnost dokumenata, identificirati potencijalne nedostatke ili neusklađenost isprava, što može uštedjeti na vremenu i smanjiti rizik pravnih nedostataka i sporova. Međutim iznimno je važno naglasiti da umjetna inteligencija ne može zamijeniti ulogu javnobilježničke struke, već ju podržava i služi joj u radu. Javni bilježnici moraju i dalje zadržati ključnu ulogu u provođenju pravnih poslova, kao nepristrani povjerenici stranaka osiguravajući pravnu sigurnost i zaštitu interesa stranaka jer postojeća umjetna inteligencija ne razlikuje dobro od lošeg. Iako umjetna inteligencija može biti koristan alat koji olakšava rad javnih bilježnika, konačne odluke i odgovornost i nadalje ostaju u rukama javnih bilježnika kao visokokvalificiranih pravnika. Stoga uvođenje umjetne inteligencije u rad javnih bilježnika zahtijeva pažljivo planiranje, pravnu regulaciju i edukaciju kako bi se osiguralo da se tehnologija koristi na odgovoran i transparentan

način. Ključno je jamstvo da se umjetna inteligencija koristi u skladu s etičkim načelima i zakonskim propisima te da se pravilno integrira u postojeće procese javnobilježničke službe kako bi se maksimalizirale koristi za sve uključene strane.

Javnobilježnička služba temelji se na nepristranosti, jamstvu pravne sigurnosti, vladavini prava, povjerenju stranaka, dostupnosti kvalitetne pravne usluge i zaštiti slabije strane. Međutim stvaranje novih digitalnih alata koji su nepredvidivi i imaju još uvijek mnoge nedostatke zahtijeva postupno i prilagodeno uvođenje njihove uporabe u pojedinu struku. Novostvorene tehnologije mogu kontrolirati rad ljudi, što dovodi u pitanje povredu temeljnih načela struke. Tako umjetna inteligencija predstavlja digitalni alat koji može doprinijeti lakšem radu javnih bilježnika uz osvještavanje rizika koje uporaba umjetne inteligencije donosi. Stoga je nužna sveobuhvatna kvalitetna regulacija uporabe umjetne inteligencije u pravnoj struci.

Ovaj rad istražuje utjecaj primjene umjetne inteli-

gencije u javnobilježničkoj službi, fokusirajući se na percepciju koja oblikuje razumijevanje prednosti i rizika primjene umjetne inteligencije. Analiziraju se prednosti koje umjetna inteligencija može donijeti u radu javnih bilježnika poput poboljšanja efikasnosti u radu, pristupačnosti i provjere podataka te transformacije tradicionalnih procesa pravnih usluga u moderne digitalne procese. Suprotstavljajući se tomu, razmatraju se rizici koje donosi uporaba umjetne inteligencije, kao što su *AI-halucinacije*, kibernetička sigurnost, etičnost postupanja, privatnost podataka, diskriminirajući algoritmi. Dakle nužno je razmotriti različite konceptije uporabe umjetne inteligencije u radu javnih bilježnika naglašavajući potrebu za uravnoteženim pristupom koji istovremeno promiče inovacije, ali i osigurava pravnu sigurnost i zaštitu svih dionika uz primjenu postojećih i stvaranje novih zakonodavnih okvira koji uređuju primjenu umjetne inteligencije.

Rad je podijeljen u četiri cjeline, uz uvod i zaključak u ovom se radu prikazuju europski pravni okviri koji se moraju uzeti u obzir prilikom praktične primjene umjetne inteligencije u radu javnih bilježnika, određen je pojam umjetne inteligencije kao i razlika između tradicionalne i generativne umjetne inteligencije te primjena AI-akta (Akt o umjetnoj inteligenciji).¹ U trećem dijelu ovog rada razmatraju se koristi koje javni bilježnici mogu imati od umjetne inteligencije, uz istodobnu nužnost osvještavanja rizika koje nosi uporaba umjetne inteligencije s njezinim nedostacima. U trećem dijelu također je obuhvaćeno istraživanje sa zaključcima glede uporabe digitalnih tehnologija u različitim pravnim područjima.

II. REGULACIJA UMJETNE INTELIGENCIJE

1.1. Pojam umjetne inteligencije

Umjetnu inteligenciju možemo definirati kao granu računalne znanosti koja se bavi stvaranjem računalnih sustava sa sposobnošću izvršavanja zadataka koji zahtijevaju ljudsku inteligenciju, poput učenja, zaključivanja, prepoznavanja uzoraka ili rješavanja problema.² Stoga je umjetna inteligencija svojstvo stroja da prikaže sposobnosti nalik ljudskima kao što su rasuđivanje, učenje, planiranje i kreativnost, a sustavi umjetne inteligencije sposobni su prilagoditi svoje ponašanje do određenog stupnja analizirajući učinke prethodnih radnji i radeći autonomno.³ Intelligentnim sustavom može se smatrati svaki računalni sustav koji

pokazuje prilagodljivo ponašanje, obradu velike količine podataka, učenje temeljeno na iskustvu te koji uključuje svjesnost i komunikaciju s čovjekom.⁴ Međutim u svakodnevnom životu i radu građana pojavljuje se uporaba umjetne inteligencije (ChatGPT, Jasper, MusicLM, Visla) kao pomoć u različitim strukama prilikom pisanja dopisa, članka, knjiga, komponiranja glazbe, izrade slika, videoigara, filmova i drugih mogućnosti koje će u budućnosti biti bezbrojne. Stoga se također nameće pitanje zaštite autorskih prava u slučaju tako stvorenih digitalnih sadržaja. Kako bi neko djelo imalo karakter autorskog djela, mora se raditi o izvornom kreativnom djelu koje je izradilo ljudsko biće. Hrvatsko pravno uređenje određuje da autorsko pravo pripada fizičkoj osobi koja stvori autorsko djelo.⁵ Tako i većina drugih pravnih sustava, uključujući Španjolsku i Njemačku, određuje da samo djela koja je stvorio čovjek mogu biti zaštićena autorskim pravom.⁶ Dakle rad stvoren putem umjetne inteligencije nije zaštićen autorskim pravom, no postavlja se pitanje zaštite autorskih prava u slučaju onih sadržaja koje je umjetna inteligencija iskoristila prilikom pretraživanja i stvaranja rada, odnosno svoje obuke (treninga). Zbog sve veće uporabe i involviranja umjetne inteligencije u različitim područjima života građana, Europska unija odlučila je prva u svijetu regulirati uporabu umjetne inteligencije usvajanjem AI⁷-akta.⁸ AI-akt predstavlja prvi pravni okvir o umjetnoj inteligenciji koji se primarno bavi upravljanjem rizicima koje predstavlja umjetna inteligencija, dok podredno također uređuje autorska prava.

Prilikom normiranja umjetne inteligencije potrebno je razlikovati tradicionalnu umjetnu inteligenciju od generativne umjetne inteligencije. Tradicionalna umjetna inteligencija odnosi se na sustave dizajnirane da odgovore na određeni skup ulaznih podataka, tzv. *traininga*. Dakle tradicionalna umjetna inteligencija ima sposobnost učenja iz podataka i donošenja odluka ili predviđanja na temelju unesenih podataka. Stoga takva umjetna inteligencija nema sposobnost sama izmišljati nove načine odlučivanja, već odabire rezultate na temelju strategija kojima je programirana, što znači da može donositi pametne odluke unutar određenog skupa pravila. Tradicionalne umjetne inteligencije

1 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138-FNL-COR01_HR.pdf (pristupljeno 2. 5. 2024.)

2 Hajdarović, M., „Umjetna inteligencija, ChatGPT i poučavanje Povijesti”, Poučavanje povijesti Vol. 2, No. 1, 2023, str. 52

3 <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200827STO85804/what-is-artificial-intelligence-and-how-is-it-used> (pristupljeno 1. 5. 2024.)

4 Prister, V., „Umjetna inteligencija”, Mediji, kultura i odnosi s javnošću, Vol. 10 No. 1, 2019., str. 69.

5 Čl. 4. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, 96/18.

6 https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html (pristupljeno 8. 3. 2024.)

7 AI je skraćenica za artificial intelligence što znači umjetna inteligencija.

8 <https://artificialintelligenceact.eu/> (pristupljeno 8. 3. 2024.) <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> (pristupljeno 8. 3. 2024.)

obučene su slijediti određena pravila i obavljati određeni posao te taj posao rade dobro, ali ne stvaraju ništa novo i autonomno.⁹ S druge strane, generativna umjetna inteligencija može se smatrati sljedećom generacijom umjetne inteligencije koja može stvoriti nešto novo i autonomno koristeći se informacijama koje smo unijeli. Generativna umjetna inteligencija može stvarati ne samo tekstualne izlaze već i slike, glazbu, pa čak i računalni kod.¹⁰ Generativni modeli umjetne inteligencije treniraju se na temelju skupa podataka i uče temeljne obrasce za generiranje novih podataka koji odražavaju skup za obuku.¹¹ Slijedom navedenog, tradicionalna umjetna inteligencija fokusirana je na analizu povijesnih podataka i stvaranje budućih numeričkih predviđanja, dok generativna umjetna inteligencija omogućuje računalima da proizvedu potpuno nove proizvode koji se često ne mogu razlikovati od sadržaja koji stvaraju ljudi.

1.2. Normativni okviri primjene umjetne inteligencije

Umjetna inteligencija može biti vrlo korisna, ali potrebno je osvijestiti rizike koje ona donosi, jer se pravna struka temelji na povjerenju, pravnoj sigurnosti i transparentnosti. Digitalni alati neprestano se razvijaju i nužno je pravodobno regulirati sve nove tehnologije. Tako je potrebno izraditi skup pravnih pravila temeljenih na riziku koji generira umjetna inteligencija, kao i ujednačiti pravne okvire u cijeloj Europskoj uniji.¹² Normiranje stvaranja i uporabe umjetne inteligencije mora polaziti od zaštite temeljnih ljudskih prava i stoga je zabranjeno da umjetna inteligencija raspoznaje i procjenjuje emocionalno stanje ljudi. Zbog neprestanog uključivanja pametnih inovacija u svakodnevni život ljudi bitno je zaštititi ljudsko dostojanstvo. Posljedično je nužno da ljudi znaju imaju li posla sa strojem ili čovjekom.¹³ Da bi se spriječio *deep fake*, potrebno je da se označe sadržaji i slike koje su nastale uz uporabu umjetne inteligencije, odnosno da se koriste za označavanje sadržaja generiranih od umjetne inteligencije tehnikom vodenih žigova.¹⁴ Umjetna inteligencija može predstavljati visoki rizik za sigurnost te je nužna sveobuhvatna kvalitetna regulacija novih tehnologija uspostavom kibernetičke sigurnosti. AI-akt je odgovarajući

pravni okvir kako bi se osigurala pravna održivost. Međutim istovremeno je potrebno primjenjivati odredbe o zaštiti osobnih podataka građana prema odredbama Uredbe GDPR¹⁵, odredbe Akta o podacima¹⁶, kao i druge propise koji su usmjereni na zaštitu prilikom uporabe umjetne inteligencije. Pravni okviri dobro su postavljeni i mnogi su pravni propisi usvojeni na području EU, no problem se pojavljuje u njihovoj primjeni, to jest implementaciji u pojedinoj državi članici EU, jer bez primjene, samo je usvajanje bez učinka. Prema Izvješću bivšeg talijanskog premijera Enrica Letta o budućnosti jedinstvenog tržišta Europske unije, potrebno je proširiti popis tehnologija koje predstavljaju visoki rizik, odnosno proširiti opseg pozornosti izvan trenutnih područja fokusa na poluvodiče, umjetnu inteligenciju, kvantno računalstvo i biotehnologiju, a istovremeno je iznesena problematika izvršenja usvojenih propisa Europske unije.¹⁷ Enrico Letta u svom izvješću posebno navodi razmatranje IT-a i telekomunikacijskog sektora kao strateške poluge za konkurentnost, inovacije, dobrobit građana i otpornost Europske unije, posebno u pogledu kibernetičke sigurnosti, kao i nužnost razvoja i ulaganja u nove tehnologije. Pružatelji digitalnih usluga mogu utjecati na dezinformacije s kojima se svakodnevno susreću građani na internetu, kao i s lažnim vijestima i drugim vidovima zlorabe digitalnih sadržaja, stoga je bitno razmotriti ulaganje u IT-sektor radi buduće sigurnosti i smanjenja rizika.¹⁸ Bitno je razvojem novih tehnologija osigurati tehnološku autonomiju Europske unije.¹⁹ Velik dio trenutačnog istraživanja i inovacija razvija se u digitalnom području te je posljednjih godina Europska unija učinkovito usvojila značajne digitalne propise, međutim sada je potrebno prijeći na njihovu implementaciju.²⁰ Stoga je u vremenu brzog tehnološkog razvoja nužno kontinuirano ulagati u razvoj novih tehnologija, inovacije i provođenje digitalizacije te ići ukorak s digitalnim razvojem uz istovremeno normiranje radi smanjenja rizika i jamstva pravne sigurnosti u njihovoj primjeni.

Podaci u tablici (Izvor: *Mapping The Number Of AI Startups By Country*, [ZeroHedge.com](https://www.zerohedge.com/technology/mapping-number-ai-startups-country)²¹) prikazuju

9 <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2023/07/24/the-difference-between-generative-ai-and-traditional-ai-an-easy-explanation-for-anyone/?sh=180966f5508a> (pristupljeno 2. 5. 2024.)

10 *Ibid.*

11 *Ibid.*

12 Nikolay, R., „Artificial intelligence: The authenticity factor and the rule of law against the backdrop of growing disinformation”, 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024. https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Renate_Nikolay.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)

13 *Ibid.*

14 *Ibid.*

15 Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (Tekst značajan za EGP) SL L 119, 4. 5. 2016, str. 1–88.

16 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A68%3AFIN> (pristupljeno 1. 5. 2024.)

17 <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf> (pristupljeno 23. 4. 2024.)

18 *Ibid.*

19 *Ibid.*

20 <https://www.digitalsme.eu/letta-report-digital-smes-ready-to-modernise-the-single-market/> (pristupljeno 23. 4. 2024.)

21 <https://www.zerohedge.com/technology/mapping-number-ai-startups-country> (pristupljeno 7. 5. 2024.)

novoosnovana *startup*-društva koja se odnose na umjetnu inteligenciju u određenim državama svijeta u razdoblju od 2013. do 2023. godine. Razmotrena su samo trgovačka društva koja su primila više od 1,5 milijuna dolara. Iz prikazanih podataka vidljivo je da Sjedinjene Američke Države, Narodna Republika Kina i Ujedinjeno Kraljevstvo prednjače u ulaganju u inovacije vezane uz umjetnu inteligenciju. Što se tiče financiranja, SAD prednjači s privatnim ulaganjima u umjetnu inteligenciju u ukupnom iznosu od 335 milijardi dolara između 2013. i 2023. godine.²² U Narodnoj Republici Kini u *startup*-društva koja se bave umjetnom inteligencijom uložene su u istom razdoblju 104 milijarde dolara, a u Ujedinjenom Kraljevstvu 22 milijarde dolara. Vidljivo je da se znatna financijska sredstva ulažu u područja inovacija povezanih s umjetnom inteligencijom. Navedeno se podudara s nalazom i mišljenjem Enrica Lette da su nužna veća ulaganja u inovacije na području umjetne inteligencije i općenito u IT-sektor u Europskoj uniji. Slijedom navedenog, nužna su ulaganja u inovacije i nove tehnologije u svim područjima rada, pa tako i u javnom bilježništvu, jer svaka nova tehnologija koja olakšava svakodnevni rad neminovno će ući u masovnu primjenu u svim strukama.

1.3. Akt o umjetnoj inteligenciji (AI-akt)

Europski AI-akt prvi je propis na svijetu koji regulira umjetnu inteligenciju te većina obveza pada na pružatelje (*develope*) visokorizičnih sustava umjetne inteligencije. Dana 13. ožujka 2024. godine Europski parlament službeno je usvojio AI-akt, čija je nit vodilja kod izrade bila zamisao da se umjetna inteligencija koja bi mogla nanijeti štetu društvu regulira primjenom pristupa koji se temelji na visini rizika, po načelu – što je veći rizik, to su stroža pravila.²³ Radi osiguranja visoke razine zaštite javnih interesa kao što su zdravlje, sigurnost i temeljna prava, treba utvrditi zajednička pravila za visokorizične sustave umjetne inteligencije koja bi trebala biti usklađena s Poveljom Europske unije²⁴, nediskriminirajuća i prilagođena međunarodnim trgovinskim obvezama Europske unije. Pravila i obveze u prvom se redu odnose na osobe koje stavljaju na tržište ili razvijaju i stavljaju u rad visokorizične sustave umjetne inteligencije u Europskoj uniji, neovisno o tome imaju li sjedište u Europskoj uniji ili trećoj državi.

²² <https://www.zerohedge.com/technology/mapping-number-ai-startups-country> (pristupljeno 7. 5. 2024.)

²³ <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2023/12/09/artificial-intelligence-act-council-and-parliament-strike-a-deal-on-the-first-worldwide-rules-for-ai/> (pristupljeno 2. 5. 2024.)

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO> (pristupljeno 3. 5. 2024.)

Rang	Zemljopisno područje	Broj novoosnovanih AI-startupova (2013.-2023.)
1	 SAD	5.509
2	 KINA	1.446
3	 UK	727
4	 IZRAEL	442
5	 KANADA	397
6	 FRANCUSKA	391
7	 INDIJA	338
8	 JAPAN	333
9	 NJEMAČKA	319
10	 SINGAPUR	193
11	 JUŽNA KOREJA	189
12	 AUSTRALIJA	147
13	 ŠVICARSKA	123
14	 ŠVEDSKA	94
15	 ŠPANJOLSKA	94

AI-akt definira umjetnu inteligenciju kao skup tehnologija koji se brzo razvija i doprinosi širem spektru gospodarskih, društvenih i okolišnih koristi u nizu industrija i društvenih aktivnosti. Primjena umjetne inteligencije, uz dobra predviđanja, optimalizaciju operacija i dodjelu resursa te personalizaciju digitalnih rješenja dostupnih pojedincima i organizacijama, može trgovačkim društvima omogućiti konkurentne prednosti te poduprijeti društveno-ekološke korisne ishode, naprimjer u zdravstvu, poljoprivredi, sigurnosti hrane, obrazovanju i osposobljavanju, medijima, sportu, kulturi, upravljanju infrastrukturom, energetici, prometu i logistici, javnim uslugama, sigurnosti, pravosuđu, resursnoj i energetske učinkovitosti, praćenju stanja okoliša, očuvanju i obnovi bioraznolikosti i ekosustava te ublažavanju klimatskih promjena i

prilagodbi njima.²⁵ Međutim ovisno o okolnostima specifične primjene, korištenja i razine tehnološkog razvoja, umjetna inteligencija može predstavljati rizike i uzrokovati štetu javnim interesima i temeljnim pravima zajamčenima pravom Europske unije.

AI-akt klasificira umjetnu inteligenciju prema rizici- ma koje određeni sustav predstavlja, pa tako veći- na odredbi uređuje visokorizične sustave umjetne inteligencije, dok se manji dio AI-akta bavi umjet- nom inteligencijom ograničenog rizika gdje pro- grameri i pružatelji moraju osigurati da krajnji ko- risnici budu svjesni da su u interakciji s umjetnom inteligencijom, što znači da mora biti transparen- tno kako je određeni sadržaj generiran umjetnom inteligencijom kako bi korisnici mogli donositi infor- mirane odluke o njegovoj daljnjoj uporabi. Minimal- ni rizik sustava umjetne inteligencije nije reguliran, uključujući većinu aplikacija umjetne inteligencije trenutno dostupnih na jedinstvenom tržištu Euro- pske unije, kao što su videoigre s omogućenom umjetnom inteligencijom i filteri neželjene elektro- ničke pošte, a što će se promijeniti uporabom ge- nerativne umjetne inteligencije.²⁶

Sustavi umjetne inteligencije koji predstavljaju ne- prihvatljiv rizik u potpunosti su zabranjeni. Prema tome, zabranjeni su sustavi umjetne inteligencije koji koriste subliminarne, manipulativne ili prije- varne tehnike koje iskrivljuju ponašanje ljudi i na- rušavaju informirano donošenje odluka, čime se uzrokuje znatnija šteta. Dakle, zabranjene su ma- nipulativne tehnike koje bi osobe navele na neže- ljeno ponašanje ili bi ih se obmanulo tako da ih se potiče na odluke na način kojim se narušava njihova autonomija, slobodna volja u donošenju odluka i slobodan izbor.²⁷ Također su zabranjeni sustavi umjetne inteligencije koji iskorištavaju ranji- ve skupine osoba bilo na temelju životne dobi, in- validiteta ili društveno-ekonomskih okolnosti, čime se također dovodi do neželjenog ponašanja ljudi i uzrokuje znatnija šteta.²⁸ Nadalje su zabranjeni sustavi biometrijske kategorizacije koji zaključuju na temelju osjetljivih svojstava osoba kao što je rasa, političko mišljenje, članstvo u sindikatu, vjer- sko ili filozofsko uvjerenje, seksualni život ili sek- sualna orijentacija, osim označavanja ili filtriranja zakonito stečenih biometrijskih skupova podataka ili kada tijela za provođenje zakona kategoriziraju biometrijske podatke.²⁹ U nekim državama kao što

je Narodna Republika Kina koristi se umjetna inteli- gencija za društveno bodovanje, odnosno ocjenji- vanje ili klasificiranje pojedinaca ili grupa na teme- lju društvenog ponašanja ili osobina pojedinca, što uzrokuje štetan ili nepovoljan društveni tretman tih ljudi i stoga je navedeno Europska unija AI-aktom zabranila.³⁰ Zabranjeno je korištenje umjetne inteli- gencije za procjenu rizika hoće li pojedinac počin- iti kaznena djela isključivo na temelju profiliranja ili prema osobinama pojedinca, osim kada se koristi za povećanje ili olakšavanje ljudske procjene, i to na temelju objektivnih, provjerljivih činjenica koje su izravno povezane s kriminalnom aktivnošću. Nadalje, zabranjeno je sastavljanje baza podataka za prepoznavanje lica neciljanim pretraživanjem slika lica s interneta ili snimaka, kao i procjena emocionalnog stanja na radnom mjestu ili u obra- zovnim ustanovama.³¹

Osim zabranjenih sustava umjetne inteligencije, AI-aktom uređeni su i oni sustavi umjetne intelligen- cije koji negativno utječu na sigurnost ili temeljna prava te se smatraju visokim rizikom, a podijelje- ni su u dvije kategorije. Prva kategorija obuhvaća one sustave umjetne inteligencije koji se koriste u proizvodima koji potpadaju pod zakonodavstvo Europske unije o sigurnosti proizvoda, što uklju- čuje igračke, zrakoplovstvo, automobile, medicin- ske uređaje i dizala.³² U drugu kategoriju spadaju sustavi umjetne inteligencije koji se odnose na posebna područja i morat će se registrirati u bazi podataka Europske unije.³³ Ta područja odnose se na upravljanje i rad kritične infrastrukture, obra- zovanje i stručno osposobljavanje, zapošljavanje, upravljanje radnicima i pristup samozapošljava- nju, pristup bitnim privatnim i javnim uslugama i pogodnostima, provedbu zakona, upravljanje mi- gracijama, azilom i kontrolom granica te pomoć u pravnom tumačenju i primjeni zakona. Svi visoko- rizični sustavi umjetne inteligencije bit će procije- njeni prije nego što se stave na tržište, kao i tije- kom njihova ciklusa uporabe, a ljudi će imati pravo podnijeti pritužbe na sustave umjetne inteligencije određenim nacionalnim tijelima.³⁴ Pružatelji tih su- stava umjetne inteligencije podliježu dodatnim za- htjevima, a u Anexu II i Anexu III AI-akta navedene su liste sektora koji su označeni kao visokorizični, ali javno bilježništvo nije obuhvaćeno tim popisom.

25 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138-FNL-COR01_HR.pdf (pristupljeno 2. 5. 2024.)

26 <https://artificialintelligenceact.eu/high-level-summary/> (pristu- pljeno 2. 5. 2024.)

27 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138-FNL-COR01_HR.pdf (pristupljeno 2. 5. 2024.)

28 *Ibid.*

29 *Ibid.*

30 <https://www.netokracija.com/kineski-sustav-drustvenog-rejtinga-gradana-197291> (pristupljeno 29. 5. 2024.)

31 <https://artificialintelligenceact.eu/high-level-summary/> (pristu- pljeno 2. 5. 2024.)

32 *Ibid.*

33 *Ibid.*

34 <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (pristupljeno 3. 5. 2024.)

Umjetna inteligencija, poput ChatGPT-a, nije bila klasificirana kao visokorizična, no ipak će morati biti uskladena sa zahtjevima transparentnosti i propisima o autorskim pravima, što znači da je potrebno naznačiti da je sadržaj generirala umjetna inteligencija, kao i objaviti sažetke podataka koji se koriste za trening i obuku umjetne inteligencije, a zaštićeni su autorskim pravima.

III. KORISNOSTI I RIZICI UMJETNE INTELIGENCIJE U RADU JAVNIH BILJEŽNIKA

3.1. Praktična primjena umjetne inteligencije u pravosuđu

Umjetna inteligencija može biti vrlo korisna u radu javnih bilježnika te je stoga već u djelomičnoj uporabi u radu na daljinu u Litvi, Latviji i Estoniji.³⁵ Navedene države provode rad na daljinu sastavljajući javnobilježničke isprave putem videokonferencije. U radu na daljinu može biti otežano identificiranje osoba zbog bojazni od *deepfakea*, stoga se kod identifikacije stranaka mogu koristiti usluge umjetne inteligencije. U Francuskoj umjetna inteligencija u zemljišnim knjigama provjerava jesu li upisi u korespondenciji sa sastavljenim i dostavljenim aktima kao i plaćenim porezima.³⁶ Već 2008. godine u Francuskoj je uspostavljen sigurni potpis javnobilježničke isprave na elektroničkom mediju, dok je rad na daljinu uspostavljen u listopadu 2018. putem videokonferencije s javnim bilježnicima i njihovim strankama, a danas je više od 90 % javnobilježničkih akata elektronički potpisano.³⁷ Francuski javni bilježnici kao nepristrani povjerenici stranaka u svrhu pravne sigurnosti sudjeluju u *online* prometu nekretninama i upisu u odgovarajuće registre.

U Sjedinjenim Američkim Državama umjetna inteligencija sudjeluje u izradi sudskih odluka, međutim utvrđeno je da je potrebno pažljivo postupati u uporabi umjetne inteligencije jer ona može biti *halucinogena*, a može se i namjerno zlorabiti. Odvjetnici u SAD-u koriste umjetnu inteligenciju za generiranje referenci sudskih predmeta u postupcima te su naknadno utvrdili da je umjetna inteligencija *halucinirala* slučajeve koji nisu posto-

jali.³⁸ Halucinacije su jedno od ograničenja jezičnih modela kao što je *ChatGPT* koji povremeno generira rezultate koji su činjenično netočni i ne odgovaraju stvarnim podacima.³⁹ Umjetna inteligencija u trenutno dostupnim verzijama funkcionira na temelju matematičkih algoritama i statistike, jer obrađuje podatke koji su dostupni *online* prema broju dostupnih informacija, a ne prema stvarnom stanju te stoga može doći do pogrešnih zaključaka, takozvanih halucinacija i nepouzdanih *outputa*. Te se halucinacije događaju jer digitalni alati još uvijek nemaju mogućnosti ljudskog shvaćanja stvarnosti, već samo spajaju sekvence jezičnih oblika koje nađu u golemoj količini prikupljenih podataka prema usvojenim informacijama o tome kako se kombiniraju, ali bez mogućnosti upućivanja na stvarno značenje. Umjetna inteligencija donosi odluke na temelju broja pronađenih članaka na internetu, pa će tako naprimjer, ako je usvojen novi zakon koji drukčije propisuje isti pravni instrument od ranije važećeg zakona, umjetna inteligencija zaključiti da se primjenjuju nevažeće odredbe iz razloga što se *online* nalazi mnogo više tekstova, članaka i referenci prema starom nevažećem zakonu nego prema novom zakonu.⁴⁰

Umjetna inteligencija, odnosno algoritmi ponekad generiraju sustavne i ponavljajuće pogreške koje stvaraju nepravedne zaključke, kao što je proizvoljno davanje prednosti jednoj skupini korisnika u odnosu na druge, što može biti posljedica pristranosti u samom kodiranju ili u podacima koji se koriste za obuku sustava u identificiranju rizika.⁴¹ Istraživanje pristranosti umjetne inteligencije uglavnom se usredotočuje na algoritme koji odražavaju diskriminaciju, a što je riješeno normativnim sustavom Europske unije, odredbama GDPR-uredbi i odredbama AI-akta.

Dakle potrebno je podići svijest kod pravnih stručnjaka o isključivo njihovoj odgovornosti za izradene odluke ili isprave, a u čijem je sastavu sudjelovala umjetna inteligencija, jer se ne mogu u potpunosti oslanjati na umjetnu inteligenciju i njezine zaključke. Pravni stručnjaci, pa tako i javni bilježnici, dužni su se upoznati s normativnim okvirima koji se odnose na primjenu umjetne inteligencije. AI-akt je novi

35 <https://e-estonia.com/estonias-fully-remote-e-notary-service-1st-state-e-service-of-its-kind-in-europe/>

<https://notarurumai.lt/en/news/notaries-from-baltic-states-exchange-experience-acknowledge-progress-of-electronic-services/641> (pristupljeno 30. 4. 2024.)

36 https://ai-watch.ec.europa.eu/countries/france/france-ai-strategy-report_en (pristupljeno 3. 5. 2024.) <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/29/french-tax-officials-use-ai-to-spot-20000-undeclared-pools> (pristupljeno 3. 5. 2024.)

37 <https://www.csn.notaires.fr/en/notary-and-digital> (pristupljeno 3. 5. 2024.)

38 <https://www.scl.org/uk-litigant-found-to-have-cited-false-judgments-hallucinated-by-ai/> (pristupljeno 30. 4. 2024.)

39 <https://www.ibm.com/topics/ai-hallucinations> (pristupljeno 1. 5. 2024.)

40 Zankl, W., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to ? How does it impact the notarial profession?” 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024. <https://ihr-notariat.at/informationen/aktuelle-infos-veranstaltungen/34-europaeische-notarentage-salzburg-18-19-april-2024/> (pristupljeno 6. 5. 2024.)

41 <https://www.oecd.org/migration/mig/EMN-OECD-INFORM-FEB-2022-The-use-of-Digitalisation-and-AI-in-Migration-Management.pdf> (pristupljeno 3. 5. 2024.)

pravni okvir koji u prvom redu regulira postupanje pružatelja i kreatora umjetne inteligencije. Istovremeno je potrebno uzeti u obzir zaštitu osobnih podataka i transparentnost prema GDPR-uredbi kao oblik zaštite i sigurnosti kod korištenja umjetne inteligencije. Zaštita prilikom uporabe umjetne inteligencije proizlazi i iz pravnih okvira koji propisuju zabranu svih oblika diskriminacije i štite temeljna ljudska prava. Implementacija autorskog prava također je važna jer se *input*, tj. trening umjetne inteligencije može provoditi uporabom podataka i tekstova koji su zaštićeni autorskim pravom njihovog stvaratelja. Stoga prilikom programiranja i stvaranja umjetne inteligencije koja bi služila javnobilježničkoj struci treba svakako imati implementirane iste zaštitne mehanizme koji su određeni za rad javnih bilježnika kao što je nepristranost, nediskriminatornost, tajnost podataka i drugo.

3.2. Prednosti korištenja umjetne inteligencije u javnobilježničkoj službi

U radu javnih bilježnika moguće je koristiti umjetnu inteligenciju u različitim područjima te je prema tome potrebno razlikovati funkcije umjetne inteligencije koje bi mogle biti od koristi za javnobilježničke poslove. Umjetna inteligencija može pretraživati automatizmom pravne okvire uz uvjet da su uneseni podaci kojima se umjetna inteligencija služi valjani i na snazi.⁴² Zbog toga je bitno da se trening umjetne inteligencije koji se sastoji od unesenih podataka temelji na važećim pravnim propisima koji su potrebni za rad javnih bilježnika. Umjetna inteligencija također se može koristiti kao pomoć u pronalasku pravne prakse jer može u kratkom vremenu obraditi veliku količinu podataka.⁴³ Međutim umjetna inteligencija može se u javnobilježničkoj službi koristiti i kao podrška u radu na način da upozorava javnog bilježnika na moguće nedostatke ili prijevare, kao i da provede dubinsku analizu stranke.⁴⁴ Slijedom navedenog umjetna inteligencija može poboljšati, pojednostaviti i podržati javnobilježnički rad, a također može kreirati nove digitalne usluge ili alate koji bi koristili javnom bilježniku. Svakako je bitno naglasiti da bi umjetna inteligencija mogla i autonomno donositi odluke, što iz perspektive javnih bilježnika nije uputno jer javni bilježnici moraju biti svjesni svih rizika koje donosi uporaba umjetne inteligencije. Stoga je bitno da javni bilježnici nadgledaju rad umjetne inteligencije i sami donose konačne od-

42 Walree, T. F., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to? How does it impact the notarial profession?” 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024. https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Panel_2_Tim_Walree_PPT.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)

43 *Ibid.*

44 *Ibid.*

luke i isprave, a umjetnu inteligenciju mogu eventualno koristiti kao pomoć u izradi nacrtu odluka ili isprava. Zbog pravne sigurnosti potrebno je održati interakciju i osobni kontakt između javnog bilježnika i stranaka prilikom poduzimanja pravnih radnji iz nadležnosti javnih bilježnika.

Nadalje, u javnobilježničkoj službi umjetna inteligencija svakako se može koristiti za preliminarnu provjeru dokumentacije i registara, kao i autentifikaciju putem digitalnih novčanika. Legislativa Europske unije uvodi primjenu digitalnih novčanika u svrhu jednostavnije identifikacije i autorizacije građana i korištenja elektroničkog potpisa.⁴⁵ Međutim javni bilježnik na temelju Zakona o javnom bilježništvu⁴⁶ prilikom sudjelovanja u sastavljanju i verificiranju elektroničkih isprava i poduzimanja pravnih radnji mora nedvojbeno utvrditi pravu i ozbiljnu volju stranaka, kao i ovlasti, odnosno sposobnosti stranaka za poduzimanje određenog pravnog posla te odsutnost mana volje, što ne može učiniti samo na temelju provjere elektroničkog potpisa.⁴⁷

Slijedom navedenog, umjetna inteligencija može provoditi analizu pravnih dokumenata jer ima mogućnost u kratkom vremenu analizirati velike količine podataka te time identificirati ključne informacije, nedostatke i rizike. Dakle umjetna inteligencija može olakšati istraživanje, kao što je pregled velike količine elektroničke pošte i priprema dokumenata, kao i otkrivanje potencijalnih problema u ugovorima ili drugim ispravama. Istovremeno umjetna inteligencija može u javnobilježničkoj službi obavljati rutinske administrativne zadatke, poput obrade zahtjeva, generiranja dokumenata ili upravljanja evidencijama, te time osloboditi vrijeme javnom bilježniku za složenije pravne radnje. Umjetna inteligencija mogla bi eventualno pružiti pravnu podršku na način da strankama virtualno odgovori na osnovna i često postavljana jednostavna pitanja, pruži informacije o postupcima ili ih uputi na odgovarajuće internetske stranice i registre. U radu javnih bilježnika umjetna inteligencija također bi se mogla koristiti za detekciju i sprječavanje sigurnosnih prijetnji te zaštitu osjetljivih podataka i identificirati potencijalne rizike.⁴⁸

45 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0117_EN.html (pristupljeno 9. 3. 2024.)

46 Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22

47 Hobljaj, H.; Grbac, M.; Nikolić, V.; Marković, D.; Marčinko, I.; „Javnobilježnička služba kao jedinstveno provedbeno tijelo u elektroničkom poslovanju”, Javni bilježnik br. 50, 2023., str 42.

48 Walree, T. F., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to? How does it impact the notarial profession?” 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024. https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Panel_2_Tim_Walree_PPT.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)

3.3. Rizici korištenja umjetne inteligencije u javnobilježničkoj službi

Rizici kojih javni bilježnici moraju biti svjesni, kao što je ranije navedeno u ovome radu, jesu u nedostacima sustava umjetne inteligencije koja može proizvoditi *AI-halucinacije* i time izazvati pogrešne zaključke, a također zbog unosa neproverjenih podataka i algoritama umjetna inteligencija može generirati diskriminirajuće rezultate. Rizici postoje i u nerazumijevanju i složenosti umjetne inteligencije, kao što su *Black box AI* koji predstavljaju sustave umjetne inteligencije čiji unutarnji rad nije transparentan ili razumljiv za ljude, jer su unutarnje funkcije vidljive samo kroz njihove ulaze (*input*) i izlaze (*output*), a nije jasno kako funkcije točno rade.⁴⁹ Javni bilježnici također se u uporabi umjetne inteligencije mogu susresti s pristranim zaključcima i pogrešnim pretpostavkama koje mogu nastati iz algoritma koji sam uči. Sustavi umjetne inteligencije mogu biti skloni pristranosti ako su trenirani na nepotpunim skupovima podataka, što može rezultirati diskriminacijom ili nepravednim tretmanom određenih skupina građana, a što je u suprotnosti s temeljnim načelima na kojima počiva javnobilježnička služba. Takvi pristrani zaključci umjetne inteligencije mogu dovesti do diskriminacije koju javni bilježnik u radu ne može lako uočiti.⁵⁰ Zbog navedenog je nužno da javni bilježnici prilikom uporabe umjetne inteligencije i nadalje ostanu ti koji će kontrolirati i nadgledati rad stroja. Dakle u javnobilježničkoj struci ne bi se trebala nikada koristiti potpuno autonomna umjetna inteligencija, jer javni bilježnici moraju provjeravati što je pripremila umjetna inteligencija i koristiti ju isključivo kao pomoć u radu. Javni bilježnici ostaju i nadalje potpuno odgovorni za svaki posao obavljen u njihovoj nadležnosti, svaku odluku i ispravu, bez obzira na to je li pritom korištena pomoć umjetne inteligencije ili nije. Ukoliko se neće unaprijed dobro pripremiti sustav umjetne inteligencije koji će koristiti javni bilježnici, primjena iste može dovesti do potpune ovisnosti javnih bilježnika o umjetnoj inteligenciji. Pretjerana ovisnost o tehnologiji može dovesti do gubitka ljudske interakcije s strankama, a koja je temelj javnobilježničke struke, kao i stručnosti u pružanja pravnih usluga. Umjetna inteligencija ne može zamijeniti osobni kontakt javnih bilježnika sa strankama koji je nužan u nekim pravnim poslovima kako bi se utvrdilo da ne postoje mane volje i ustanovila prava volja stranke,

a također je neophodno znanje javnih bilježnika kao vrhunskih pravnih stručnjaka u razumijevanju i rješavanju složenih pravnih pitanja. Rad u javnobilježničkom uredu mora uvijek biti moguć bez uporabe umjetne inteligencije kako ne bi došlo do izrade javnobilježničkih dokumenata utemeljenih na pristranim, odnosno ograničenim informacijama zbog automatizacije koju je donijela uporaba umjetne inteligencije. U primjeni umjetne inteligencije u radu javnih bilježnika postavlja se i pitanje o etičkim i moralnim standardima na kojima bi se trebao temeljiti razvoj i uporaba takvih sustava.

Potencijalni rizik korištenja umjetne inteligencije u javnobilježničkoj službi može se očitovati u nedostatku transparentnosti u donošenju odluka jer sustavi umjetne inteligencije mogu biti složeni i teško razumljivi. Naime ako se ne može jasno razumjeti kako sustav radi, to može ugroziti povjerenje u pravnu valjanost i sigurnost pravnog posla koji je pripremljen uz pomoć umjetne inteligencije. U istraživanju je utvrđeno da ono čega se javni bilježnici i pravni stručnjaci najviše pribojavaju glede korištenja novih digitalnih alata, pa tako i umjetne inteligencije, jesu sigurnosni rizici. Implementacija sustava umjetne inteligencije u rad javnih bilježnika može izložiti osjetljive podatke građana riziku od hakiranja ili zlouporabe. Neprikladna zaštita podataka ili ranjivost sustava mogu rezultirati povredama dužnosti čuvanja javnobilježničke tajne i time gubitka povjerenja javnosti u rad javnih bilježnika. Zbog toga javni bilježnici moraju kontrolirati rad umjetne inteligencije i cjelokupne postupke u svojoj nadležnosti. Zaključno, umjetna inteligencija može pružiti veliku podršku i pomoć u radu javnih bilježnika, međutim potrebno je osvijestiti sve moguće rizike u primjeni te iste unaprijed minimalizirati, odnosno spriječiti.

3.4. Empirijsko istraživanje

Europska komisija dužna je izraditi novu strategiju za obuku i edukaciju u pravosuđu za sljedeće razdoblje, i to najvjerojatnije 2025.–2029. godine, a u tome će razdoblju ključna biti obuka o digitalnoj transformaciji u pravosuđu.⁵¹ Stoga će buduća europska strategija za izobrazbu pravosudnih stručnjaka nastojati poboljšati vještine u korištenju digitalnih alata i infrastrukture, kao i stvoriti poticajno okruženje za digitalizaciju pravosuđa i izgraditi znanje pravosudnih stručnjaka o prilagodbi materijalnog prava Europske unije potrebama digitalnog gospodarstva i društva. Zbog navedenog je u travnju 2024. godine u Bruxellesu održana Europska konferencija o pravosudnoj izobrazbi

49 <https://www.techopedia.com/definition/34940/black-box-ai> (pristupljeno 4. 5. 2024.)

50 Walree, T. F., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to? How does it impact the notarial profession?” 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024. https://hr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Panel_2_Tim_Walree_PPT.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)

51 Hobljaj, H., „Europska konferencija o pravosudnoj izobrazbi u Briselu u Podrška digitalizaciji pravosuđa”, Izvješće, HJK, 2024.

pod naslovom „Podrška digitalizaciji pravosuđa“ koju su zajednički organizirali Europska komisija i Belgijski institut za obuku pravosuđa (IGO-IFJ).⁵²

Cilj interaktivnog rada i vježbi na konferenciji bio je procijeniti potrebe za obukom u digitalizaciji pravosuđa i potrebe za obukom u drugim područjima sa stručnjacima koji predstavljaju sve pravosudne struke, a to su suci, državni odvjetnici, sudsko osoblje, odvjetnici, javni bilježnici, ovršitelji, probacijski službenici i zatvorsko osoblje – ukupno 90 sudionika iz različitih država Europske unije. Radionice su kombinirale nekoliko vježbi i radionica kolektivne inteligencije s različitim dinamičnim okruženjima (individualno, grupe po struci, mješovite grupe) oko jedne odabrane teme, a u fokusu je bila tema umjetne inteligencije i primjena AI-akta. Iz istraživanja i rada na konferenciji vidljivo je da su javni bilježnici pravosudna profesija koja se lakše nosi s novim tehnologijama od ostalih pravnih struka i voljna je predvoditi promjene. Zbog toga je Europska komisija bila posebno pozorna u odnosu na stavove i zahtjeve javnog bilježništva u pogledu obuke o digitalizaciji, kao i na pitanje kako ona utječe na različita područja prava s kojima se obično susreću javni bilježnici.⁵³ U istraživanju među 90 sudionika na konferenciji je utvrđeno da se pravosudni stručnjaci najviše boje rizika koje donosi uporaba umjetne inteligencije, kao što su pitanja sigurnosti, etičnosti, nepristranosti, zaštite ranjivih odraslih osoba i slično. Tako je u mješovitoj grupi od 11 sudionika iz različitih država članica Europske unije kod 80 % sudionika utvrđen strah od digitalizacije, u prvom redu umjetne inteligencije, dok je kod 85 % utvrđena frustracija u primjeni digitalnih alata zbog tehničkih problema i nefunkcioniranja sustava.⁵⁴ Time se zaključuje da je za pravosudne stručnjake najbitnija sigurnost uporabe digitalnih alata te je nužna edukacija radi bolje primjene, a istovremeno je nužna i uspostava dobrih i primjenjivih normativnih okvira kojima se osigurava siguran rad te sigurni i kvalitetni tehnički uvjeti funkcioniranja u pravosuđu.

IV. ZAKLJUČAK

Umjetna inteligencija i svaka nova tehnologija koja olakšava svakodnevni rad nezaustavljivo će ući u masovnu primjenu u različitim strukama, pa tako

i u javnom bilježništvu. Pitanja poput sigurnosti, privatnosti osobnih podataka, čuvanja javnobilježničke tajne, pravednosti algoritama i odgovornosti u donošenju odluka postaju sve važnija kada se govori o integraciji umjetne inteligencije u pravne sustave. Potrebno je unaprijed izraditi sigurne tehničke uvjete i primjenjiv normativni sustav kako bi se umjetna inteligencija što jednostavnije i sigurnije integrirala u radno okruženje javnih bilježnika. Javnobilježnička struka, iako je povijesno tradicionalna, uvijek je predvodila primjenu novih tehnologija i digitalizacije u pravosuđu, pa tako i uz sve sigurnosne sustave treba predvoditi u primjeni umjetne inteligencije kao nove tehnologije koja može uvelike pomoći u radu javnih bilježnika.

Europska unija usvojila je AI-akt kako bi regulirala uporabu i razvoj umjetne inteligencije sukladno europskim vrijednostima i načelima. Svrha AI-akta jest osigurati da se umjetna inteligencija razvija na način koji je etičan, transparentan i odgovoran, uz jamčenje sigurnosti, privatnosti podataka, nediskriminacije i odgovornosti prilikom programiranja i korištenja sustava umjetne inteligencije. Pravila propisana novim AI-aktom zabranjuju određene sustave umjetne inteligencije koji ugrožavaju prava građana, uključujući biometrijske sustave kategorizacije temeljene na osjetljivim karakteristikama, odnosno osobinama osoba te neciljano pretraživanje slika lica s interneta ili snimaka s javnih površina radi stvaranja baza podataka za prepoznavanje lica osoba. Također je zabranjeno društveno bodovanje, prepoznavanje emocija na radnom mjestu i u školama, policijski nadzor koji se temelji isključivo na profiliranju osobe ili procjeni njezinih karakteristika, kao i umjetna inteligencija koja manipulira ljudskim ponašanjem ili iskorištava ranjive skupine osoba.

Javni bilježnici kao nositelji pravne sigurnosti i vladavine prava u državi moraju ostati stupovi pravne zaštite građana u moderno doba primjenom digitalnih alata u svim područjima života. Javni bilježnici i nadalje ostaju nepristrani povjerenici stranaka koji preveniraju nastanak sporova dobrim savjetovanjem i izradom javnih isprava sukladno stvarnoj i ozbiljnoj volji stranaka, uz isključivanje svih mogućnosti manipuliranja i sprječavanja sklapanja pravnih poslova pod utjecajem mana volje. Tako i uporabom različitih digitalnih alata, kao i rada na daljinu, javni bilježnici i dalje nužno moraju utvrditi istovjetnost stranaka koje sklapaju pravne poslove, utvrditi njihovu volju i osigurati ispunjenje svrhe sklapanja pravnog posla primjenom ovršnih klauzula kao zajamčenje provedbe istog. Javnobilježnička služba uživa ugled, čast i povjerenje kako države tako i građana, osiguravajući pravnu

52 https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/training-justice-professionals-and-training-practices_en#high-level-eu-conference-european-judicial-training-supporting-the-digitalisation-of-justice-25-26-april-2024 (pristupljeno 4. 5. 2024.)

53 Hobljaj, H., „Europska konferencija o pravosudnoj izobrazbi u Briselu „Podrška digitalizaciji pravosuđa““, Izvješće, HJK, 2024.

54 https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/training-justice-professionals-and-training-practices_en#high-level-eu-conference-european-judicial-training-supporting-the-digitalisation-of-justice-25-26-april-2024 (pristupljeno 4. 5. 2024.)

zaštitu strankama, pa zbog toga i u doba digitalizacije osobni kontakt između javnog bilježnika i stranaka ne smije biti onemogućen, pogotovo osobama iz ranjivih skupina kao što su invalidi i starije osobe kojima je bitna nepristrana savjetodavna funkcija javnih bilježnika, kao i njihova dostupnost u svim dijelovima države. Neovisnost i nepristranost javnih bilježnika te njihova stručnost pomažu u osiguranju pravednosti i poštivanja prava svih stranaka u postupku. Dakle umjetna bi se inteligencija u javnobilježničkoj službi trebala koristiti kao alat za pružanje pomoći u radu, a ne kao alat koji samostalno donosi odluke. Obavljajući širok spektar poslova, bilo izvornih bilo povjerenih, javni bilježnici imaju važnu ulogu u pravosudnom sustavu. Stoga možemo zaključiti da i u moderno

doba primjenom novih tehnologija i dalje suci stoje ispred stranaka, odvjetnici stoje iza svojih stranaka, a javni bilježnici kao nepristrane osobe stoje između stranaka. Zbog toga javni bilježnici moraju prednjačiti u primjeni novih tehnologija i unaprijed predložiti svoja gotova rješenja koja se mogu u pravnom sustavu primijeniti i u njega integrirati. Zaključno, javnobilježnička služba trebala bi biti ključni nositelj modernizacije u primjeni umjetne inteligencije i novih tehnologija u pravosuđu, jer javni bilježnici, kao nepristrani povjerenici stranaka, osiguravaju transparentnost, efikasnost i sigurnost postupaka, istovremeno potičući digitalne inovacije koje doprinose stvaranju pristupačnijeg pravosudnog sustava.

Summary

The application of artificial intelligence in the work of notaries represents a significant step in the modernization of the profession, and at the same time, a risk brought by the use of new technologies and digital tools. Artificial intelligence can certainly provide support in various aspects of notary services, including document analysis, document validation, party identification and fraud prevention. The application of artificial intelligence can improve the efficiency and accuracy of procedures, reducing the need for manual work and reducing the possibility of human error. However, artificial intelligence cannot replace notaries in the effective implementation of legal regulations as impartial trustees of the parties. The existing artificial intelligence is not up to the challenges that are solved by experts in the legal environment, because it concludes through algorithms based on statistics, which gives rise to the phenomenon of AI hallucinations. Despite the advantages that can be applied using artificial intelligence in the work of notaries, it is necessary to carefully manage the risks in order to create an effective and applicable normative system.

Keywords: artificial intelligence, notary, notary service, digital tools, advantages, risks

IZVORI:

Članci:

- Hajdarović, M., „Umjetna inteligencija, ChatGPT i poučavanje Povijesti”, Poučavanje povijesti Vol. 2, No. 1, 2023, str. 52-65.
- Hoblaj, H.; Grbac, M.; Nikolić, V.; Marković, D.; Marčinko, I.; „Javnobilježnička služba kao jedinstveno provedbeno tijelo u elektroničkom poslovanju”, Javni bilježnik br. 50, 2023., str 37-67.
- Prister, V., „Umjetna inteligencija”, Mediji, kultura i odnosi s javnostima, Vol. 10 No. 1, 2019., str 67-72.

Pravni propisi:

- Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta

i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (Tekst značajan za EGP) SL L 119, 4.5.2016, str. 1–88

- Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22
- Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11, 141/13, 127/14, 62/17, 96/18

Konferencije:

- Nikolay, R., „Artificial intelligence: The authenticity factor and the rule of law against the backdrop of growing disinformation”, 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024.

- Zankl, W., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to? How does it impact the notarial profession?“ 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024.
- Walree, T. F., „On the way to the digital decade: Where is the transformation in Europe leading to? How does it impact the notarial profession?“ 34.th Conference of European Civil-Law Notaries, 2024.
- Hobljaj, H., „Europska konferencija o pravosudnoj izobrazbi u Briselu „Podrška digitalizaciji pravosuđa“, Izvješće, HJK, 2024.

Mrežna vrela:

- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138-FNL-COR01_HR.pdf (pristupljeno 2. 5. 2024.)
- <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200827STO85804/what-is-artificial-intelligence-and-how-is-it-used> (pristupljeno 1. 5. 2024.)
- https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html (pristupljeno 8. 3. 2024.)
- <https://artificialintelligenceact.eu/> (pristupljeno 8. 3. 2024.)
- <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> (pristupljeno 8. 3. 2024.)
- <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2023/07/24/the-difference-between-generative-ai-and-traditional-ai-an-easy-explanation-for-anyone/?sh=180966f5508a> (pristupljeno 2. 5. 2024.)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A68%3AFIN> (pristupljeno 1. 5. 2024.)
- <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j-24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf> (pristupljeno 23. 4. 2024.)
- <https://www.digitalsme.eu/letta-report-digital-smes-ready-to-modernise-the-single-market/> (pristupljeno 23. 4. 2024.)
- <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2023/12/09/artificial-intelligence-act-council-and-parliament-strike-a-deal-on-the-first-worldwide-rules-for-ai/> (pristupljeno 2. 5. 2024.)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO> (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- <https://www.netokracija.com/kineski-sustav-drustvenog-rejtinga-gradana-197291> (pristupljeno 29. 5. 2024.)
- <https://artificialintelligenceact.eu/high-level-summary/> (pristupljeno 2. 5. 2024.)
- <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- <https://e-estonia.com/estonias-fully-remote-e-notary-service-1st-state-e-service-of-its-kind-in-europe/> (pristupljeno 30. 4. 2024.)
- <https://notarurumai.lt/en/news/notaries-from-baltic-states-exchange-experience-acknowledge-progress-of-electronic-services/641> (pristupljeno 30. 4. 2024.)
- https://ai-watch.ec.europa.eu/countries/france/france-ai-strategy-report_en (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/29/french-tax-officials-use-ai-to-spot-20000-undeclared-pools> (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- <https://www.csn.notaires.fr/en/notary-and-digital> (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- <https://www.scl.org/uk-litigant-found-to-have-cited-false-judgments-hallucinated-by-ai/> (pristupljeno 30. 4. 2024.)
- <https://www.ibm.com/topics/ai-hallucinations> (pristupljeno 1. 5. 2024.)
- <https://www.oecd.org/migration/mig/EMN-OECD-INFORM-FEB-2022-The-use-of-Digitalisation-and-AI-in-Migration-Management.pdf> (pristupljeno 3. 5. 2024.)
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0117_EN.html (pristupljeno 9. 3. 2024.)
- https://commission.europa.eu/law/cross-border-cases/training-justice-professionals-and-training-practices_en#high-level-eu-conference-european-judicial-training-supporting-the-digitalisation-of-justice-25-26-april-2024 (pristupljeno 4. 5. 2024.)
- <https://www.techopedia.com/definition/34940/black-box-ai> (pristupljeno 4. 5. 2024.)
- <https://ihr-notariat.at/informationen/aktuelle-infos-veranstaltungen/34-europaeische-notarentage-salzburg-18-19-april-2024/> (pristupljeno 6. 5. 2024.)
- https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Renate_Nikolay.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)
- https://ihr-notariat.at/fileadmin/user_upload/Notariatskammer/Informationen/ENT/ENT_2024_Panel_2_Tim_Walree_PPT.pdf (pristupljeno 6. 5. 2024.)
- <https://www.zerohedge.com/technology/mapping-number-ai-startups-country> (pristupljeno 7. 5. 2024.)